

ראה השטן שלא נמצא בהם חטא ביום הכיפורים, אמר לפניו: רבונו של עולם, מה מלאכי השרת אין להם קפיצין (= פרקים) כך ישראל עומדים על רגליהם ביום הכפורים, מה מלאכי השרת אין להם אכילה ושתייה, כך ישראל אין להם אכילה ושתייה ביום הכיפורים, מה מלאכי השרת שלום מתווך ביניהם, כך ישראל שלום מתווך ביניהם ביום הכיפורים. והקב"ה שומע עדותן של ישראל מן הקטגור שלהם ומכפר על המזבח ועל המקדש ועל הכהנים ועל כל עם הקהל שנאמר וכפר את מקדש הקדש ואת אהל מועד ואת המזבח יכפר ועל הכהנים ועל כל עם הקהל יכפר. עד כאן.

משל נחמד מ'אור החיים'

משל למלך שבדק את בגדי בנו לידע אם יפים הם וראויים למלכות. בדק ומצאם אינם ראויים. מהם שעלה בהם כתם קל שלשאר בני אדם אינו נחשב כתם ולבני מלכים נחשב; מהם שעלה בהם לכלוך, ואחרים שהם מלאים מיני חלאה וזוהמא ממש. רצה המלך שיהיו כל בגדי בנו של כבוד, מה עשה? כל כתם קל שמצא על הבגד משפשף בידי ומחזירו לבנו נקי, ואשר מצא בו לכלוך וטינוף היה מוסרו לעבד אחד מעבדיו שמלאכתו בכך. אמר לו: הרי לא אסטניס אתה, מלאכתך בזוהמא – קחם נא אתה לבגדים אלה וכבסם והעבר מהם כל לכלוך והחזירם לבני נקיים כביום צאתם מבית האומן...

– כן הדבר הזה במעשיהם של ישראל שנתלכלכו בעוונות, והם להם כלבושים שאינם ראויים למלכות. אם הם חטא של שגגה, הם מביאים לפניו קרבן והקב"ה מקבלו כריח ניחוח ומטהרם מחטאות השגגה ומעוון טומאת מקדש וקדשיו שאינו שייך כלל אלא בבני ישראל בלבד, ועל כן אין הקרבן מתועב בעיניו חס ושלום, ומכפר עליהם בשעיר החטאת אשר להשם; – אבל כל החלאה והזוהמא של כל עברות ישראל, קלות וחמורות, מאוסות הן לפניו יתרום שמו, לקבל עליהם קרבן בחצרות בית ה', ואומר שיוליכוהו אל אחד מעבדיו, מהרחוקים שבהם, והוא יסיר את הלכלוך ויאבדו מן העולם; – אף על פי שמלאכה בזויה היא זו, מה שנותן לעבדו לעשות, חביבה היא על העבד ביותר, מכיון שהוא עושה מעין מה שהאדון עושה בחצרותיו לפני ולפנים, ואותו שעיר לעזאזל שוה הוא במראה ובקומה אל השעיר אשר לה'...!

עוד בסוד שעיר המשתלח ולשון של זהורית – בשל"ה הק' מסכת יומא קמ-קמא.

דף טח

(ע"ב) 'השורף מטמא בגדים ולא מצית את האור ולא המסדר את המערכה'. מרש"י (כאן ובזבחים קו) משמע שלפי דעת חכמים שכל המתעסקים משעת יציאה טמאים – גם המצית את האור והמסדר את המערכה טמאים. ואילו תנא זה סובר כר' שמעון שאין טומאה אלא משעת שריפה ואילך (וכ"כ המאירי בדעתו).

קעג

ואולם ברמב"ם אין נראה כן, שפסק כחכמים וגם הביא ברייתא זו. ונראה כיון שהכנות אלו נעשות שלא בשעת שריפה ולא בגופם של הפרים – אין המתעסקים בהם נטמאים אף לדעת חכמים (עפ"י יד דוד זבחים קו ועוד).

בקרן אורה ושפת אמת שם תמהו על דברי רש"י מה הכריחו לפרש כן. ובזבח תודה צדד בדעת רש"י שאף לחכמים אין המצית והמסדר טמאים, אלא שרש"י הבין בכונת 'המצית את האור' – בגופם של פרים, ולכך כתב שתנא זה סובר כר' שמעון שאינו מטמא עד שיוצת האור ברובן. אלא שלפ"ז חסרה מלת 'ברובן' בסוף דברי רש"י. ע"ש.

ומשמע מפירוש זה שלדעת ר' שמעון, המתחיל להצית את האור בפרים אינו טמא אעפ"י שהאש המשיכה והציתה ברובם כיון שלא סייע ולא עסק בשעה שהאור הוצתה ברובם. ובשפת אמת (בזבחים קד): נסתפק בדבר זה. (וע"ע בחזו"א פרה ה, כא ובהגהות שבסוף חלק קדשים, עמ' קעז).

ואולי יש לפרש בפשיטות שמשמע היה לרש"י שתנא זה סובר שאינו מטמא אלא השורף וכפשטיה דקרא, דקתני: 'השורף מטמא בגדים... ואיזהו השורף, ואילו היה סובר כדעת חכמים, היה לו להזכיר שגם המוציא מטמא. ולפ"ז ודאי יש לומר שגם לחכמים, המכין את המערכה והמצית את האש – אינם מטמאים.

זאי זהו השורף – המסייע בשעת שריפה' כגון המהפך בבשר והמשליך עצים והמהפך באש והחותה גחלים כדי שתבער האש, וכיוצא בהן (לשון הרמב"ם פרה ה, ד).

'אמרו לו לכהן גדול הגיע שעיר למדבר...' רש"י והרמב"ם נוקטים שאינו רשאי לקרוא בתורה עד שתתקיים מצות השעיר. ואף על פי שהקריאה אינה עבודה, אך צורך עבודה היא כדלהלן. ומשמע שעוד מקודם לכן בא הכהן ומוציא אימורי פר ושעיר כדתנן לעיל – ואף על פי שגם זה הוא צורך עבודה, אך שונה שם שאין זו מלאכת כהן גדול כלל, מה שאין כן קריאת הפרשה מצוותה בכהן גדול (מרומי שדה).

ובשם הגר"ח (מובא במכתבים שבסוף חדושי הגר"ז על הרמב"ם. וכן בחדושים על הש"ס) מובא שישנו דין כללי שאין לכהן לצאת ממקום עבודתו עד שנעשתה מצוותו [ע' במובא לעיל נב:]. ולפי זה מובן שלקרא בתורה אי אפשר שהרי הקריאה היתה בעזרת נשים. לא כן הוצאת אימורים והנחתם במגיס היתה נעשית בעזרת עצמה, לכך יכול היה להתעסק בזה. ויש מי שפרש דברי רש"י שממשמעות הכתובים נראה שאינו ממשיך בעבודות הכתובות בפרשה אלא לאחר שהגיע השעיר למדבר. אכן לענין קריאת התורה שאינה עבודה, אין שייך טעם זה [ואף אם היא מדאורייתא, כמו שהוציאו בירושלמי מהכתוב – אין זמנה דאורייתא], אלא משום שמברך אחר הקריאה 'על מחילת העון' וראוי לברך אחר שהלבין לשון של זהורית (חדושים ובאורים). וע"ע בשפת אמת.

ומפירוש רבנו יהונתן נראה שיכול הכהן לקרוא בתורה קודם שהגיע שעיר למדבר, ורק הקטרת החלב שהיא עבודה אינו רשאי קודם קיום מצות השילוח, כמו שנאמר ושלח... והקטיר.

*

'שעיר המשתלח שמכפר על שאר עבירות, לכאורה נראה שהוידוי לבד מכפר (ע' ריש שבועות), אך משמע נמי שהכפרה היא כשהגיע השעיר למדבר, ובש"ס יומא, שאז היה הלשון של זהורית מלבין, ולא מקודם לכן בוידוי – ולפי דרכנו הנ"ל יש לומר דגם ישראל בשאר עבירות נמי לאו מינייהו הוא, כי ישראל קדושים הם וכל חטא הנמצא בישראל בא מצד האומות, מה גם בעבירות החמורות, וכמו שההמון

פוגמים את הצדיקים כן בכלל העולם, כי ישראל בערך האומות הם בערך הצדיקים נגד ההמון, ועוד יותר מזה, והאומות מקלקלין את האויר ופוגמים בזה את ישראל. ועל כן כפרת ישראל בשאר עבירות מה גם בחמורות צריכין כפרה בכפליים; וידוי דברים שעל שער המשתלח מכפר על הקליטה של העבירות מהאומות, ושלוח השער למדבר ודחייתו לצוק היא כפרה על גופי העבירות, ועל כן אומר אז כך ימחו עוונות עמך ישראל, מכלל שעד כה עדיין לא נמחו.

(מתוך שם משמואל אחרי תרע"ז)

פרק שביעי

'חזן הכנסת' – נתבאר בסוטה מא.

משמע מדברי רש"י שהיה שם בית הכנסת סמוך לעזרה. ויש לשאול לשם מה בית הכנסת והלא היו יכולים לעשות הכל בעזרה? ואפשר לפי שאסור לישב בעזרה, וטורח גדול הוא לציבור לעמוד, לכך בנו בית הכנסת מחוצה לה (שפת אמת. וע' חזו"א ידים ז, טו, ח, ב).

בתוספתא חגיגה (ב, ד) מבואר שהיה בית המדרש בהר הבית.

*

'חומש' (כצ"ל. עפ"י כת"י קויפמן) הפקודים' – ... דקדושת חומש זה הוא ענין הפקודים – מה שזכו על ידי הפקודים שכל אחד הזכיר שמו ושם אביו לפני הקב"ה ולפני משה, ומזה זכו לנשמה חדשה'. (פרי צדיק במדבר א)

דף טט

'שמע מינה תפילין מן הצד שפיר דמי'. נראה שמדובר באופן שלפי דעת האדם אין לו לחוש שמא יתגלגל עליהם בשנתו, ומכל מקום היה מקום לאסור כל שאפשר לו ליפול, וקמ"ל שלא אסרו זאת. [וכנגד מרגלותיו אסור משום בזיון, כדמשמע בברכות] (עפ"י חרושים ובאורים).

לכאורה נראה שבמקום שלא אפשר [אלא בטורח גדול] מותר אף במקום שיש לחוש שמא יתגלגל עליהם, כדין 'לא אפשר ולא מכוין' שמותר (ע' פסחים כה:).

זכי תימא כלאים בלבישה והעלאה הוא דאסור בהצעה שרי, והתניא... אבל אמרו חכמים אסור לעשות כן שמא תיכרך נימא אחת על בשרו...'. יש להביא ראיה מכאן שהכלל 'אין שבות במקדש' שייך רק באיסורי שבת ולא בשאר איסורים דרבנן [ונכמו שהביא בספר יד מלאכי (ח"ג צו) ממחרש"א פ"ג דשבת. וכן מצינו בכ"מ שגזרו במקדש משום חשש תקלה לכהנים וכד' – ע' למשל בפסחים נט: בהעלאת אימורים על ראש המזבח, שמא יקטירום שלא כדין. ושם נח: אודות זמן התמיד, גזרה שבת אטו חול], שאם לא כן אין מקום לקושית הש"ס כאן, כי אמנם אסרו חכמים הצעה בכלאים אך במקדש לא אסרו.

קעה